

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

МАРКЕТИНГ І ЛОГІСТИКА У СТАНОВЛЕННІ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

МОНОГРАФІЯ

*За науковою редакцією
д. е. н., професора Є. В. Крикавського,
д. е. н., професора О. В. Дейнеги*

**Присвячується 25-річчю
Української Асоціації Маркетингу**

Рівне 2022

УДК 658.8
М 266

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Рівненського державного гуманітарного університету
(протокол № 4 від 28 квітня 2022р.)*

Рецензенти:

Ковальчук С.В., професор, доктор економічних наук, Хмельницький національний університет

Кратт О.А., професор, доктор економічних наук, Київський національний університет театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого

Савіна Н.Б., професор, доктор економічних наук, Національний університет водного господарства та природокористування

Маркетинг і логістика у становленні цифрової економіки України : монографія / За наук. ред. Є. В. Крикавського, О. В. Дейнеги. – Львів-Рівне : О. Зень, 2022. – 310 с.

ISBN 978-617-601-404-1

В монографії дається характеристика окремим напрямам, які розкривають теоретико-методологічні та прикладні аспекти адаптування інструментів маркетингу і логістики в процес забезпечення розвитку цифрової економіки. Запропоновано практичні рекомендації щодо формування механізмів управління маркетинговими та логістичними засобами, впровадження яких дозволяє якісно трансформувати структуру цифрової економіки України на засадах сталого розвитку суспільства.

Монографія розрахована на науковців, керівників підприємств, викладачів закладів вищої освіти, аспірантів, студентів економічних спеціальностей.

© Є. В. Крикавський, О. В. Дейнега,
Рівненський державний гуманітарний
університет, 2022

ISBN 978-617-601-404-1

ЗМІСТ

Розділ 1. МАРКЕТИНГ І ЛОГІСТИКА ЯК ІНСТРУМЕНТИ РОЗВИТКУ ПОТЕНЦІАЛУ ОРГАНІЗАЦІЙ	5
1.1. <i>Заглинський А. О., Заглинська Л. В.</i> Проблеми системного аналізу господарської діяльності.....	5
1.2. <i>Кузьо Н. Є., Косар Н. С.</i> Концепція маркетингу у діяльності готелів у сучасних умовах.....	16
1.3. <i>Лишенко М. О.</i> Формування ефективної стратегії управління потоковими процесами на засадах збутової політики підприємства оптової торгівлі.....	25
1.4. <i>Сватюк О. Р., Миронов Ю. Б.</i> Управління структурними елементами плану маркетингового дослідження ринку товарної продукції підприємства..	53
1.5. <i>Шандрівська О. Є.</i> Формування організаційно-економічного механізму управління в системі управління логістичною діяльністю підприємства.....	64
<i>Використані джерела</i>	73
Розділ 2. ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У МАРКЕТИНГУ ТА ЛОГІСТИЦІ	76
2.1. <i>Бочко О.Ю.</i> Соціальна відповідальність бізнесу як складова розвитку сучасного підприємства.....	76
2.2. <i>Дейнега І. О., Либак І. А.</i> Маркетингові комунікації закладів вищої освіти в умовах цифризації економіки.....	84
2.3. <i>Дубницький В.І., Писарькова В.Р.</i> Управління підприємствами під впливом процесу цифрової трансформації економіки.....	94
2.4. <i>Карпій О. П., Васильців Н. М.</i> Характеристика комплексу комунікаційної політики в сфері інтернет-маркетингу.....	108
2.5. <i>Когут В.А.</i> Розвиток маркетингових комунікацій через LinkedIn для підприємств.....	119
2.6. <i>Перерва П. Г., Косенко О. П.</i> Маркетингові засади формування ринку інноваційно-інтелектуальних продуктів.....	131
<i>Використані джерела</i>	150

Розділ 3. ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙ В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ.....	154
3.1. <i>Миськів Г., Петецький І.</i> Цифрова трансформація банківської системи.....	154
3.2. <i>Пасінович І. І., Кіндзюр О. С.</i> Трансформація маркетингу у контексті поширення концепції сталого розвитку.....	172
<i>Використані джерела.....</i>	197
Розділ 4. СПОЖИВАЧІ ТА БІЗНЕС В УМОВАХ ДОМІНУВАННЯ ПОВЕДІНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ.....	199
4.1. <i>Ganushchak T. V., Khrapkina V. V.</i> Comparative characteristics of the dairy enterprises` development in Ukraine and European countries in the globalization's period.....	199
4.2. <i>Дейнега О. В.</i> Маркетингові засоби впливу на поведінку покупця.....	211
4.3. <i>Крикавський Є. В., Калинець К. С.</i> Персональний брендинг як невід’ємна форма соціокультурної інституції сучасності.....	228
4.4. <i>Перерва П. Г.</i> Формування маркетингу вражень в сфері логістичних послуг.....	236
<i>Використані джерела.....</i>	254
Розділ 5. ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ З ЕКОНОМІКИ, ЛОГІСТИКИ, МАРКЕТИНГУ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ РОЗВИТКУ РИНКУ ПРАЦІ.....	259
5.1. <i>Гоголь Т. В., Кіндрат В. К.</i> Формування логістичної компетентності у майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту.....	259
5.2. <i>Павлюк Н. П.</i> Ділова комунікація маркетолога.....	266
5.3. <i>Савченко О. Р.</i> Застосування компетентнісного підходу при підготовці фахівця-маркетолога.....	295
<i>Використані джерела.....</i>	305
АВТОРСЬКИЙ КОЛЕКТИВ.....	308

РОЗДІЛ 1.

МАРКЕТИНГ І ЛОГІСТИКА ЯК ІНСТРУМЕНТИ РОЗВИТКУ ПОТЕНЦІАЛУ ОРГАНІЗАЦІЙ

1.1. Проблеми системного аналізу господарської діяльності

У XVII і XVIII ст. сформувалася класична наука, або ньютоніанство. Прибічники класичної науки малювали картину світу, у якій будь-яка подія однозначно визначається початковими умовами, що задавались абсолютно точно. У такому світі не було місця випадковості, усі деталі його були ретельно підігнані і знаходились «в зчепленні», подібно шестерням космічної машини. Його прибічники мислили світ як правильний процес, а природу – як мертвий, пасивний початок, що діє за принципами автомату. Звідси культ раціональності у науці (розум людини, як наперед відоме більш досконале творіння, ніж природа, здатен підкорити і перебудувати її), а також ідея соціального прогресу як продовження раціональної, цілеспрямованої перебудови світу в ім'я щастя людства.

У класичному, ньютонівському розумінні світу природознавство розвивалось переважно під впливом механіки. У фізиці панував так званий лапласівський детермінізм. Він був названий на ім'я видатного французького математика і фізика П. Лапласа. Людський розум, на думку Лапласа, здатен охопити увесь стан всесвіту – як його минуле, так і його майбутнє.

Створення квантової механіки показало, що самі квантові об'єкти поведуть себе ймовірнісним чином. Вони не мають таких прихованих параметрів, які б дозволяли сподіватися на опис їх поведінки достовірним чином, тобто без залучення теорії ймовірностей. У зв'язку з цим значна частина учених стала прибічниками концепції не лапласівського, а ймовірнісного детермінізму, у межах якого минуле і майбутнє системи, що вивчається, може передбачатися не однозначно, а лише тією чи іншою мірою ймовірності, тобто багатозначно. Лапласівський детермінізм сприймається як спрощення, причому далеко не завжди правомірне, ймовірнісного детермінізму.

Уявлення про простий і однорідний Всесвіт не лише рішуче вплинули на розвиток природознавства, але й залишили помітний відбиток на соціальних науках. Екстраполяції ідей і принципів механіки на більш складні форми руху,

якими характеризується процес господарської діяльності, надають останньому специфічний механічний характер. За такого підходу об'єкт господарської діяльності лишався внутрішньої активності та саморуху і перетворювався у деяку заляклу масу, що приводилась в дію зовнішньою силою.

У межах механічного світогляду усі процеси вважаються оборотними і параметр часу не відіграє в них ніякої ролі. Відповідно, об'єкт науки досліджувався переважно у стані статички, розвиток господарських процесів розумівся лише як лінійний, поступальний і безальтернативний. Притаманним був також підхід до розуміння явищ нерівноважності і нестійкості розвитку господарської діяльності як до прикрих неприємностей, як до чогось негативного і такого, що відхиляє його від вірної траєкторії.

Активне поширення механістичного світогляду співпало з розквітом машинної цивілізації. Уява про світ як про часовий механізм з планетами, що споконвічно обертаються по незмінним орбітам, детермінованим поведінкою будь-яких рівноважних систем і діючими на усі без виключення об'єкти універсальними законами, які можуть бути відкриті зовнішнім спостерігачем, практично не підлягали критиці. Машинний вік з ентузіазмом сприймав наукові теорії, що видавали Всесвіт як свого роду величезний механізм.

Саме механічний світогляд лежить у основі знаменитого вислову Лапласа про те, що істота, яка здатна охопити усю сукупність даних про стан Всесвіту в будь-який момент часу, могла б не тільки точно пророкувати майбутнє, але й до найменших дрібниць відновити минуле. Уява про простий і однорідний механічний Всесвіт справила вирішальний вплив на розробку структури господарської діяльності, усі ланки якої повинні були діяти з безвідмовністю і точністю часового механізму.

Спроби подолання механістичної парадигми господарської діяльності робляться через аналіз системних об'єктів, які не підлягають розкладанню на окремі елементи, і відношень між ними. Системний об'єкт не можна пізнати якщо виділити лише той чи інший зв'язок, який він має. Специфіка такого об'єкту полягає у наявності взаємозалежності зв'язків, і дослідження цієї взаємозалежності є важливим завданням як спеціально наукового, так і теоретико-пізнавального (логіко-методологічного) аналізу. Завдання аналізу системних об'єктів було усвідомлено порівняно давно: у філософії, починаючи з античності, прагнули установити закономірності побудови системи знання; у

деяких наукових дисциплінах (наприклад, у механіці XVII-XVIII ст.) було проведено дослідження ряду конкретних системних об'єктів. Однак до середини XIX ст. характерною тенденцією залишалось прагнення до розкладення досліджуваного складного об'єкту на його складові, у результаті чого зникала специфіка системності [52, 405-406].

Системний аналіз – науковий метод пізнання, що являє собою послідовність дій з установлення структурних зв'язків між змінними або елементами досліджуваної системи. Системний аналіз виник в епоху розробки комп'ютерної техніки.

Смисл системного аналізу господарської діяльності полягає саме у тому, що елемент її функціонування не повинен розумітися як самостійне і незалежне утворення. Він повинен розумітися як елемент, чий залишкові ступені свободи підкорені загальному плану функціонування системи, яка спрямовується отриманням корисного результату. Елемент повинен бути органічною ланкою у кооперації з іншими компонентами системи.

Необхідно розрізняти механістичний і органістичний підходи до аналізу системи господарської діяльності. З механістичної точки зору система господарської діяльності виражається у множині роздроблених господарських актів, які здійснюються окремими людьми протягом певного часу і в межах певного простору. У органістичному розумінні система господарської діяльності не тотожна множині роздроблених господарських актів. Вона знаходиться над цими приватними роздробленими актами і розглядає їх як прояв деякої єдиної функції, що має певну зв'язаність, єдність іншого роду, ніж лише їх алгебраїчна сума.

Поняття системи, як і будь-яке інше наукове поняття, має свою тривалу історію. Велика заслуга у становленні теорії систем належить Л. фон Берталанфі. Одним з безпосередніх попередників Л. фон Берталанфі був А.А.Богданов, який за змістом своєї головної теоретичної праці «Тектология. Всеобщая организационная наука» значно випередив свій час. Богданов упередив багато положень кібернетики, загальної теорії систем і сучасної методології. Він випередив праці Н.Вінера і Л. фон Берталанфі більше ніж на 30 років і справедливо вважається автором першого варіанту загальної теорії систем і попередником кібернетики [7]. «Теорію функціональних систем», близьку за рівнем узагальненості до теорії Берталанфі побудував П.К.Анохін.

До кінця XIX ст. в основі природничих наук лежали концепції фізики, яка у свою чергу базувалась на принципах редукціонізму, спрямованого на розподіл будь-якої системи на окремі частини. Аналіз системи передбачав ідентифікацію її окремих частин і поведінки сил, що впливали на них. Фізика аналізувала виключно замкнені, ізольовані системи, які прагнули до рівноважного стану. Усі явища, що не вкладалися у цю концепцію, розглядалися як метафізичні, так як вони виходили за межі природничих наук і тому були не варті уваги. Однак у кінці XIX ст. учені фізики зіштовхнулись з прикладами обмеженості принципів редукціонізму. У середині 1920-х рр. аналогічні приклади отримали й біологи. Нові погляди почали отримувати усе більше розповсюдження. Прорив у науковому мисленні Заходу певною мірою зв'язаний і з відкриттями Л. фон Берталанфі у сфері біології організмів. Берталанфі продемонстрував, що у оцінці динаміки поведінки організмів фізичні концепції виявились непотрібними. Формуючи свою теорію відкритих систем, він довів, що поведінка живих істот не може бути представлена просто як сумарна поведінка окремих їх частин. Живий організм являє собою дещо більше, ніж суму окремих елементів, оскільки використовує для організації їх взаємодії принцип синергізму. Крім того, значна частина форм існування організмів характеризується збільшенням або збереженням внутрішньої упорядкованості, чи, іншими словами, зростанням негентропії. Тому для пояснення феноменів, подібних синергії і негентропії, у біологів виникла потреба у нових концепціях. Дані обставини підштовхнули Л. Берталанфі до розробки біологічної теорії відкритих систем, яка була побудована не на редукційному аналізі основних елементів живої системи, а на урахуванні функціональних і взаємозв'язаних критеріїв її існування. Організми існують у щільному взаємозв'язку з зовнішнім середовищем. Їх функції і структура підтримуються з допомогою безперервного обміну інформацією з зовнішнім середовищем. Організм являє собою комплексну систему, що складається з багатьох взаємозв'язаних, об'єднаних у єдине ціле елементів. Ключовими поняттями у цій теорії стали концепції самоорганізації як способу прогресивної диференціації, еквіфінальності, що відображає незалежність фінального стану від початкових умов, і телеології, яка описує залежність поведінки організму від деяких «відомих йому наперед» цілей у майбутньому. Певні риси відкритих, на відміну від закритих, систем полягають у тому, що за відповідних умов

відкрита система досягає стану рівноваги, у якому її структура залишається постійною, але на противагу звичайній рівновазі ця постійність зберігається у процесі безперервного обміну і руху речовини, що її складає. Тому живі системи можна визначити як ієрархічно організовані відкриті системи, що зберігають себе або розвиваються у напрямі досягнення стану динамічної рівноваги.

Фізичні системи відрізняються від живих утворень тим, що закриті відносно зовнішнього середовища, тоді як живі організми є відкритими системами. Життєвий процес організмів передбачає наявність вхідного з оточуючого середовища потоку матерії, тип і об'єм якого визначається відповідно до системних характеристик організму. Так само здійснюється й вихід з системи у оточуюче середовище матерії як результату функціонування системи. Отже, організми, як ієрархічно організовані відкриті системи, забезпечують собі додаткову енергію, яка дозволяє досягати негентропії, а також сталість системи відносно середовища.

Теорія відкритих систем стала попередницею загальної теорії систем як спеціально-наукової і логіко-методологічної концепції дослідження господарської діяльності, що являє собою систему. Вона виникла у результаті заміни механістичного світогляду «організмичним» як узагальнення розробленої у 1930-х рр. «теорії відкритих систем», в межах яких живі організми розглядалися як системи, що постійно обмінювалися з середовищем речовиною і енергією. Загальна теорія систем відображає суттєві зміни у понятійній картині світу, які принесло ХХ століття. Для сучасної науки, указує Л. фон Берталанфі, характерно: а) її предмет – організація; б) для аналізу цього предмету необхідно знайти засоби вирішення проблем з багатьма змінними; в) місце механіцизму займає розуміння світу як множини різнорідних сфер реальності, що не зводяться одна до другої, зв'язок між якими проявляється в ізоморфізмі діючих у них законів; г) концепцію фізікалістського редукціонізму, який зводить будь-яке знання до фізичного, змінює ідея перспективізму – можливість побудови єдиної науки на базі ізоморфізму законів у різних галузях [6, с. 23-82].

Загальна теорія систем має важливе значення для розвитку сучасної науки. На відміну від кібернетики, яка займається аналізом зворотнього зв'язку, загальну теорію систем цікавить динамічна взаємодія усередині систем з

багатьма змінними. Не підміняючи спеціальні системні теорії і концепції, що мають справу з аналізом визначених класів систем, дана теорія формулює загальні методологічні принципи системного дослідження. Такі поняття загальної теорії систем, як «цілісність», «організація» і «напрямок руху чи функціонування», за якими у механістичній науці закріпилась уява як про ненаукові або метафізичні, нині розглядаються як надзвичайно важливі засоби наукового аналізу.

Теорія систем прокладає «концептуальний місток» через безодню, яка розділяє синтетичний і аналітичний підходи до об'єктів дослідження. Обов'язковим положенням для цього є пошук і формулювання системоутворюючого чинника. Ця ключова проблема визначає як саме поняття системи, так і всю стратегію його використання у дослідницькій роботі. За відсутності системоутворюючого чинника усі існуючі визначення системи випадкові. Вони не відображають істинних властивостей системи і тому, звичайно, не конструктивні, тобто не допомагають ставити нових, більш об'ємних питань для дослідження. Без визначення системоутворюючого чинника жодна концепція з теорії систем не може бути плідною. Важко допустити без нього існування будь-якої теорії систем і, передусім, загальної теорії систем. Тому можна стверджувати, що термін «загальна», який застосовується до теорії систем Берталанфі, не має достатньо логічного обґрунтування. Саме це надзвичайно обмежує її конструктивне використання у науково-дослідницькому процесі. У якому випадку можна було б вести мову саме про загальну теорію систем? Лише за умови існування переконливих доказів того, що вона може бути віднесена до самих різноманітних класів явищ. Для прийняття «загальної теорії систем», придатної для різних класів явищ, найбільш важливим критерієм ізоморфності є ізоморфність системоутворюючого чинника.

Термін «система» має досить давнє походження і частіше за все вживається там, де мова йде про щось зібране разом, упорядковане, організоване. Але чи може взаємодія компонентів, узяті сама по собі, створити щось системне, тобто щось упорядковане. Невизначеність і неконструктивність усіх приведених формулювань системи робить зрозумілим той дивний факт, що, не дивлячись на багаторічну пропаганду, системний підхід, особливо загальна теорія систем Берталанфі, не став достатньо популярним серед

дослідників конкретних організмів і не призвів до значної зміни самої дослідницької практики. Взаємодія, взята у її загальному вигляді, не може сформулювати системи з «множини елементів». Відповідно, і усі формулювання поняття системи, базуються лише на «взаємодії» і на «упорядкованості» елементів, виявляються самі по собі непереконливі. До проблеми визначення поняття системи необхідно увести деякі додаткові аспекти, які б надали йому конкретні механізми організованого цілого, детерміністськи достовірного і логічно зрозумілого. Повинен бути конкретний чинник, який «упорядкує» систему. Допоки системологи не визначать точно чинник, який радикально обмежує ступені свободи приймаючих участь у даній множині елементів, усі розмови про систему та її перевагах перед несистемним підходом будуть не продуктивними. Таким імперативним чинником, який використовує усі можливості системи, на думку П.К.Анохіна, є корисний результат системи і формульована ним оборотна афферентація. Не може бути поняття системи без її корисного результату, оскільки лише він може «змінити неорганізовану множину у організовану».

П.К.Анохін вводить термін «взаємосприяння». Він вважає, що у системі з корисним результатом її діяльності, більш придатний не термін «взаємодія», а термін «взаємосприяння». Останній термін повинен представляти собою справжню кооперацію множини, зусилля якої спрямовані на отримання кінцевого корисного результату, а це означає, що будь-який компонент може увійти у систему лише тоді, коли він вносить свою частку сприяння в отримання запрограмованого результату. У результаті свого дослідження, П.К.Анохін робить висновок, що системою можна назвати лише такий комплекс вибірково включених елементів, у яких взаємодія і взаємовідношення приймають характер взаємосприяння компонентів на отримання фокусованого корисного результату [3, с. 35].

Конкретним механізмом взаємодії елементів являється звільнення їх від надлишкових ступенів свободи, не потрібних для отримання даного конкретного результату, і, навпаки, збереження усіх ступенів свободи, які сприяють отриманню результату. У свою чергу, результат через характерні для нього параметри і завдяки зворотній афферентації має можливість реорганізувати систему, створюючи таку форму взаємодії між її елементами, яка є найбільш прийнятною для отримання саме запрограмованого результату.

Таку архітектуру, у якій результат надає центральний організуючий вплив на усі етапи формування функціональної системи, а сам корисний результат є, безперечно, функціональним феноменом, назвали функціональною системою.

Наразі, мабуть, єдиною зоною, де результат, «корисність результату» і проблема оцінки цього результату стає майже центральними чинниками дослідження, є сфера системи господарської діяльності. Такий успіх і значення результату саме у цій сфері системного підходу зрозумілі, оскільки тут корисність діяльності є настільки очевидною, що ігнорувати її було б просто недоречно.

Зміст господарської діяльності, отримання її корисного результату зводиться до боротьби індивіда за життя, передусім боротьби за їжу. Це зближує людину з усім тваринним світом. Наскільки існує ця спорідненість, усе людське господарство можна розглядати як окремий випадок біологічної боротьби за існування [8, с. 38].

Господарська діяльність людини носить системний характер. Обов'язковими ознаками системи господарської діяльності людини є: а) структурованість; б) взаємозв'язок елементів системи; в) підпорядкованість організації усієї системи певній меті. Людина – це активна істота природи. Досягаючи своїх цілей, людина використовує природу, впливає на неї, перетворює і т.д. У процесі господарської діяльності «природне» замінюється «штучним», тобто виробничо-свідомим.

Розповсюдження системних методів дослідження господарської діяльності супроводжувалось стрімким розвитком економіко-математичного моделювання. Найбільшу роль у вивченні системи господарської діяльності відіграє мікро- і макромоделювання. Передумови для виникнення мікроекономічних досліджень формуються у другій половині ХІХ ст., коли в економічній науці усе більше уваги починає приділятися психологічному чиннику. Австрійська школа граничної корисності стала розглядати у якості початкового пункту системи господарської діяльності автономного індивіда, майже абсолютно незалежного від оточуючого світу. Основне завдання його діяльності – задоволення потреб в умовах обмеженості ресурсів. Поведінка цього індивіда аналізується у різних гіпотетичних ситуаціях з метою вибору оптимального варіанту (теорія вибору А. Маршалла). При цьому передбачається майже повна взаємозамінність чинників (праці, капіталу тощо).

За такого підходу система господарської діяльності виступає як сума алгоритмів поведінки суб'єкта у стандартних ситуаціях. Він неминуче породжує некритичне розуміння існуючої господарської діяльності як самої гармонійної системи, яку тільки можна уявити [37].

Проте, у 70-80-ті рр. експериментальні і теоретичні відкриття природничих наук внесли суттєві корективи у методологічні домінанти системних досліджень. Нині у літературі мова йде не стільки про сталість систем, скільки про зв'язок сталості і несталості в системі. Це обумовлено тим, що дослідників цікавлять не системи взагалі, а системи, що змінюються, у яких несталість є передумовою зміни способу їх поведінки.

У зв'язку з цим розширюється і розуміння системних властивостей господарської діяльності. Поряд з традиційними характеристиками системи (емерджентність, взаємний зв'язок «система-середовище», цілісність, ієрархічна багаторівневість структури тощо), у поле зору дослідників потрапляють нові властивості (нелінійність, потенційність, критична поведінка та ін.). Акцентуалізація дослідницького інтересу на проблемі поведінки системи господарської діяльності, що змінюється, вимагала також перегляду і уточнення змісту базових понять системного аналізу. Передусім це стосувалось таких категорій як рівновага, стаціонарність, сталість.

Система господарської діяльності являється собою сукупність взаємопов'язаних продуктово-грошових процесів, спрямованих на перетворення існуючих ресурсів на сукупність готових благ. Як відомо, основою господарської діяльності є праця людини, предмети праці і засоби праці. За суспільного розподілу праці люди вступають між собою у певні відносини (виробничі відносини). Тому господарська діяльність є суспільною системою, тобто сукупністю суб'єктів (індивідів, окремих груп, станів, класів, країн тощо), кожний з яких безпосередньо чи опосередковано залежить від інших, або впливає на інші і внаслідок цього породжує разом з ними відносно самостійне соціальне утворення вищого порядку [51, с. 478].

Таке відносно самостійне соціальне утворення було виявлено після відкриття Зюссмільхом і Кетле статистичних одноманітностей суспільного життя. На подібну надіндивідуальну сферу – стихію капіталізму, що згинав на свій лад життя особистостей, – ще раніше наштовхнулася політична економія, яка є старшою донькою соціології [8, с. 193].

Найважливішими рисами соціального тіла є розчленованість і цілісність. Сукупність якісно визначених елементів становить зміст соціального тіла, сукупність закономірних зв'язків між елементами – внутрішню форму, або структуру. Природа складових елементів і характер структури соціального тіла найрізноманітніші.

Функціонування соціального тіла як зв'язаного цілого, що є системою господарської діяльності, має одну яскраво виражену особливість, яка визначається як емерджентність. Остання означає, що характерні риси функціонування системи в цілому не можуть бути зведені до властивостей елементів, які її утворюють. Прикладом такої неможливості зведення може бути обгрунтований Дж.М.Кейнсом «парадокс збережень». Згідно даного парадоксу зростання збережень відображає накопичення величини майна окремих суб'єктів, але не призводить до збільшення багатства усієї нації [23].

Відповідно до характеру елементів і структури соціального тіла виділяють самі різноманітні підсистеми господарської діяльності. Так, на наш погляд, можна виділити наступні дві основні взаємопов'язані підсистеми господарської діяльності – економіку і хрематистику.

У основі розмежування господарської діяльності на мистецтво задоволення людських потреб («економіка») і мистецтво накопичення грошей, або наживу («хрематистика»), лежать погляди Аристотеля стосовно охорони засад існуючого рабовласницького суспільства.

Аристотель негативно ставився до накопичення грошового багатства, бо це порушувало заведений порядок життя у традиційному суспільстві і підточувало його основи. Звідси критичне ставлення Аристотеля до конкретних видів діяльності, з якими новий тип людської поведінки був зв'язаний тісніше за усе: комерційної торгівлі (на відміну від мінової, чи бартерної) і – особливо – до лихварства [4, с. 395].

У підсистемі економічної діяльності корисним результатом виступає задоволення людських потреб. Системоутворюючим же корисним результатом хрематистики є накопичення грошей. Таким чином, це хоч і взаємопов'язані, але різні підсистеми господарської діяльності. Їх розвиток повинна враховувати наука, аналізуючи загальні закономірності господарської діяльності як єдиного цілого.

Проте, дані відмінності між названими підсистемами розвитку системи господарської діяльності не враховувались не лише багатьма класиками, але й неокласиками. Викладаючи власну систему поглядів, Дж. М. Кейнс визнав за необхідне піддати критиці ряд забобонів, укорінених у сучасній йому західній господарській науці. Одним з таких забобонів був закон ринків Сея. Згідно поглядам Сея, товаровиробник продає свій товар, щоб купити інший, тобто кожен продавець обов'язково стає потім покупцем. Відповідно, пропозиція автоматично породжує попит, загальне перевиробництво стає неможливим.

Кейнс відкидає подібну позицію, оскільки гроші виконують різну роль у двох підсистемах розвитку господарської діяльності. У економічній діяльності гроші – це просто вуаль на бартерних угодах. У хрематистиці роль грошей суттєво змінюється. Тут гроші – не просто вуаль накинута на бартерні угоди. Тут вони відіграють активну самостійну роль: накопичуючи грошові знаки, здійснюючи функцію збереження, господарюючі агенти скорочують сукупний об'єм платоспроможного попиту. Таким чином, може виникнути і реально виникає загальне перевиробництво [23, с. 14-15].

Сучасна наука не бачить різниці між двома підсистемами господарської діяльності. Для неї існує лише економічна підсистема господарської діяльності. Відповідно неї виділяють три основні типи господарських систем: неринкову (бартерну, командно-адміністративну чи планову), ринкову і змішану [47, с. 48, с. 311, с. 327, с.385]. Кожна з цих систем має свої позитивні риси і недоліки. Перші два типи господарських систем відносяться до ідеальних. Їх можна вважати науковими абстракціями. У реальній дійсності вони не існують у чистому вигляді. Вважається, що у сучасному світі реальною господарською системою є змішана, яка поєднує риси неринкової і ринкової систем.

Таким чином, розглянувши розвиток теорії системи господарської діяльності, можна зробити наступні висновки:

1. Необхідно розрізнити механістичну і органістичну теорії систем господарської діяльності.
2. У функціональній системі господарської діяльності результат являє собою її органічну частину, що надає вирішальний вплив як на перебіг її формування, так і на усі її наступні реорганізації.
3. Наявність достатньо визначеного результату як вирішального елементу функціональної системи господарської діяльності робить недостатнім поняття

«взаємодії» у оцінці співвідношень елементів системи між собою. Саме результат відбиває усі адекватні для даного моменту ступені свободи елементів системи і фокусує їх зусилля на собі.

4. Якщо господарська діяльність системи завершується корисним у якомусь сенсі результатом, то «взаємодія» елементів даної системи завжди протікає за типом їх взаємосприяння, спрямованого на отримання результату.

5. Взаємодія елементів системи господарської діяльності досягається тим, що кожен з них під впливом афферентного синтезу чи оборотної афферентації звільняється від надлишкових ступенів свободи і об'єднується з іншими елементами лише на основі тих ступенів свободи, які разом сприяють отриманню надійного кінцевого результату.

6. Включення результату у функціональну систему господарської діяльності виключає необхідність застосовувати як недосконалі формулювання самої системи, так і багато іншого.

7. Єдиною сферою, де «корисність результату» стає центральним чинником дослідження є система господарської діяльності.

8. Необхідно розрізнити дві підсистеми господарської діяльності – економіку і хрематистику, які мають різний корисний результат розвитку цілісної системи.

1.2. Концепція маркетингу у діяльності готелів у сучасних умовах

Успіх підприємств на ринку готельних послуг значною мірою залежить від ефективного використання маркетингових інструментів, фокус яких останнім часом зосереджений на використанні онлайн-комунікацій, цифрових технологій, соціальних мереж, що є особливо актуальними в умовах пандемії.

Пандемія коронавірусу негативно позначилася на розвитку ринків більшості товарів. Серед них і ринок готельних послуг України, який активно розвивався у доковідний період, про що свідчить зростання кількості "колективних засобів розміщення" (КЗР), складовими яких є готелі та інші заклади розміщення людей з метою забезпечення їх тимчасового проживання. Динаміка кількості КЗР в Україні та їх відвідувачів подана на рис. 1.1.

Наукове видання

**МАРКЕТИНГ І ЛОГІСТИКА У СТАНОВЛЕННІ
ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ**

Монографія

**За науковою редакцією
д. е. н., професора Є. В. Крикавського,
д. е. н., професора О. В. Дейнеги**

**Присвячується 25-річчю
Української Асоціації Маркетингу**

Підписано до друку 09.05.2022 р. Формат 60x84 1/16.
Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 19,4. Замовлення № 207/8. Наклад 300

Видавець О. Зень
Свідоцтво РВ № 26 від 06 квітня 2004 р.
пр. Кн. Романа, 9/24, м. Рівне, 33022;
068-025-06-74; e-mail: olegzen@ukr.net

Друк: VPM-ПОЛІГРАФ
вул. Київська, 36, м. Рівне, 33027;
тел.: 0-362-64-21-34; 098-327-24-00;
e-mail: 642134@ukr.net